

## Trojeborg ved Skjoldenæsholm

Af *A. Strange Nielsen*

Rundt omkring i vort land ligger en række lokaliteter, som bærer det bemærkelsesværdige navn Trojeborg. Tanken falder straks på oldtidsbyen Troja, som Odysseus efter årelang belejring indtog ved hjælp af den trojanske hest.

Mange ting tyder på, at de danske stednavne Trojeborg<sup>1)</sup> er blevet til under påvirkning af sagnet om oldtidens Troja. Selve Troja-sagnet blev tidligt kendt i Norden og er gengivet i Snorres Edda, hvoraf størstedelen er forfattet før 1230. Navnet har især bredt sig gennem folkeviserne, og der kendes Trojeborge i Skandinavien, England („troytown“) og Island. Trojeborgene er nogle ejendommelige sneglegange, som det er svært at give en forklaring på. Sandsynligvis stammer de fra forhistorisk tid, og det er uvist om de altid har båret navnet Trojeborg. På Gotland findes 4 sådanne anlæg, alle med stenlagte labyrintgange. I England findes der græstørvslabyrinter. På flere helleristninger findes der tegninger af denne slags labyrinter. I franske og italienske katedraler findes stenmosaik i kirkegulvene visende labyrinter, og her var det skik og brug, at de bodfærdige krøb på knæ i stedet for at gøre en pilgrimsrejse til Jerusalem.

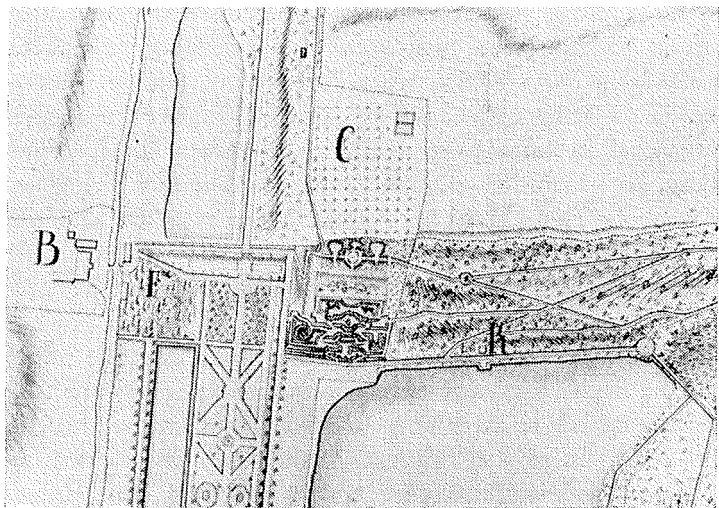
Et afsnit af Poul Nørlunds bog om Trelleborg<sup>2)</sup> hedder „Om Trøjborge“ og er skrevet af stednavneforskeren, afdøde cand. mag. Gunner Knudsen, der var vort historiske sam-

funds virksomme og trofaste bestyrelsesmedlem. I dette afsnit opregner han 32 lokaliteter i Danmark, som bærer navnet Trojeborg. Ikke et eneste af disse findes i Sorø amt — bortset fra, altså, at navnet enkelte gange har været anvendt som navn på Trelleborg. Måske kunne man have ventet, at navnet havde fundet tilknytning til Borgbjerg banke<sup>3</sup>) i Boeslunde, hvor de sjældne guldkar blev fundet, og hvor der i ældre tid var to „omløbende terrasser“.

Endnu en Trojeborg i Sorø amt er dukket op, nemlig Trojeborg ved Skjoldenæsholm. Nord for herregården ligger lokaliteten Trojeborg huse, som er navnet på 2—3 funktionsnærboliger under godset. Navnet er altså levende den dag i dag, men var knyttet til stedet før husenes tid. Det findes nemlig i markbogen<sup>4</sup>) for Valsølille sogn 1683, hvor en af agrene i Teilgårds vang benævnes Troyeborg Ås. Denne jord havde hørt under Lindebjerggården, som blev nedlagt, da Skjoldenæsholm hovedgård blev oprettet i midten af 1660-erne. I markbogen nævnes også Trojeborg Park, en lille sø, som nu har skiftet navn og hedder Svanedammen.

I den franske havestil, der fik sin forbilledlige udformning i haven ved Versailles-slottet, gjorde man meget ud af labyrintgange, især sådanne gange, der var afgrænsede af lave stedsegrønne hække. Labyrinterne blev her lavet, dels som sneglegange, dels som ligeløbende gange. I 1767 blev Skjoldenæsholms hovedbygning stærkt ombygget, hvorved den fik sit nuværende udseende. Det var daværende enkegrevinde *Anna Joachimina Danneskiold-Laurvig*, som lod disse kostbare forandringer foretage. Til en ny hovedbygning hørte også en ny have. Hvornår denne blev anlagt, véd man ikke bestemt; men på Skjoldenæsholm hænger en „Plan over

Skjoldenæsholm Park, opmaalt og tegnet 1783 af Ingier<sup>\*)</sup>. Denne plan viser, at der ved nordsiden af Gårdsøen fandtes et fransk haveanlæg. I vore dage er der ikke meget tilbage af



Generalvejmaster Ingiers tegning fra 1783. — Nederst Gårdsøen, ved hvis venstre hjørne det franske haveanlæg med Snegleboj ses. Øverst Svandedammen, tidligere kaldet Trojeborg Dam.

(Foto 1960: J. B. Larsen).

\*) Det kongelige Bibliotek meddeler: Lars Hansen Ingier, f. i Ulensaker (Norge) 15—2—1760, død på Stubljan 22—6—1828. Han gik på den militære skole i Oslo og blev i 1783 sekondløjtnant i 2. sjællandske regiments rytteri. Han var tjenstgørende i Danmark, indtil han 1787 blev ansat som generalvejmaster i Akershus stift i Norge. Til sin død var han i det norske vejvæsens tjeneste, fra 1809 med rang af oberstløjtnant.

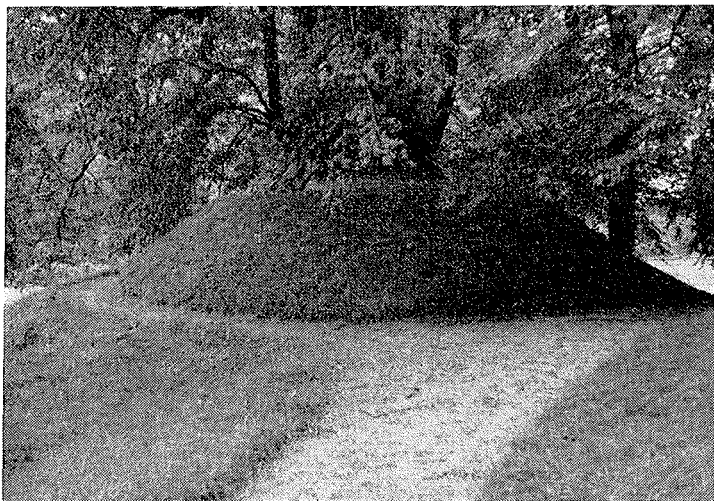
Man fristes til at spørge, om ikke Ingier har opholdt sig i egnen som vej-officer, da den nuværende hovedvej 1 netop i disse år blev anlagt.

dette. De fleste af hækkene er borte, men Sneglehøj, som tydeligt ses på planen fra 1783, er stadig bevaret. Sneglehøj er en græsklædt høj, som man kan komme op på toppen af ved at spadsere ad en grusbelagt sneglegang, der snor sig som en spiral rundt på højens sider. På højens top står der et stort smukt lindetræ, som nemt kan være fra sidste halvdel af 1700-årene. Nu ville det være interessant at vide, om Sneglehøj lå på stedet før det franske haveanlægs tid. Thi Sneglehøj ligger jo nedenfor højdedraget, der bærer navnet Trojeborg og neden for dammen, der i markbogen benævnes Trojeborg Park. Hvis Sneglehøj nemlig er ældre end det franske haveanlæg og blot er inddraget deri, så rækker denne mærkelige sneglegang tilbage til en tid og en kult, vi ville give meget for at vide noget mere om.

De stenlagte svenske labyrinter har en gangbredde på 50 cm, og det vil altså sige, at de har været temmelig smalle. I Boeslunde var terrasserne 5—6 alen brede. Her er bredden 80—110 cm, og sneglegangens samlede længde fra den nederste begyndelse til træet på toppen er op mod 55 m. Højens tværmål er ca. 12 m.

Næsten skjult i krattet overfor Sneglehøj står en sandstensfigur, en smilende kvindeskikkelse, af den slags, der hyppigt ses i haveanlæg i fransk stil. Denne figur minder meget om en tilsvarende, der står inderst i labyrinten i det endnu bevarede franske haveanlæg ved herregården Ørbæklunde på Fyn. Pladsen i Skjoldenæsholms park, hvorpå sandstensfiguren står, kaldes Lisehøj, selv om der dog ingen kendelig høj er på dette sted, men blot en skråning fra bakken ovenfor. I favnen bærer kvindeskikkelsen et overflødhedshorn, hvis nederste del er gået tabt i tidens løb. Ud af overflødhedshornets

munding vælder 9 store frugthoveder og flere mindre. Mon ikke navnet Lisehøj stammer fra Frederikke *Louise* Danne-skiold-Samsøe, født 1699, som arvede Skjoldenæsholm 1704 og ejede gården, til hun i 1720 giftede sig med hertug *Chri-*



*Sneglehoj.*

(Foto 1960: J. B. Larsen).

*stian August* af Augustenborg, som solgte den straks efter brylluppet.

Adskillige forskere har spekuleret på, hvad formålet med disse Trojeborge har været; de har søgt at finde forklaringen i gamle skikke og overleveringer. På gamle græske vaser findes aftegnet labyrinter, hvori der foregår kampe. På Gotland fandtes den gamle skik at „rende (eller springe) trojborg“. Det var noget børnene legede — et slags kapløb ad



*Grevinden med ni-lingerne.*

(Foto 1960: J. B. Larsen).

sneglegangene. I Finland skal der have været anbragt en jomfru i midten, som det gjaldt om at nå ind til. Dette forklares som rester af en frugtbarhedsdyrkelse med en gudinde som en centralfigur.

Om kvindeskikkelsen på Lisehøj går der sagnagtige fortællinger, som måske peger tilbage mod en sådan frugtbarhedsskult. Sandstensfiguren er næppe meget ældre end 1783, men i sig selv så udmærket et frugtbarhedssymbol, at gamle kultminder her har fundet deres ideelle legemliggørelse. Figuren kaldtes tidligere af gamle folk for „Grevinden med 9-lingerne“, om hvem det fortælles<sup>5</sup>): „Skjoldenæsholm arvedes engang af en ung grevinde. Hun vilde ikke gifte sig, før hun var blevet så gammel, at hun ingen børn kunne få, for hun gruede for at få børn. Endelig vovede hun at gifte sig, men det gik ikke efter hendes beregning, for det viste sig, at hun alligevel skulle have småfolk. Da fødselen fandt sted, fødte hun ialt 9 børn, men ingen af dem var fuldbårne og kunne leve. I Skjoldenæsholm park står en sten, en udhugget kvindeskikkelse, og man kan tælle, at hun har 9 små børn i favnen. Det er grevinden med 9-lingerne“.

Denne overlevering kendes i forskellige varianter, og de fortæller alle om en kvinde, som har fået børn, som man kan se, at hun holder på armen. Alligevel er det en sparsom og uigennemskuelig overlevering, som ikke er i stand til at give os klare forestillinger om fjerne tiders kultiske skikke på dette sted. De brede trækroner i Midtsjællands dybe skove skygger for disse begivenheder.

NOTER:

- 1) Om navnet Trojeborg: Se Kr. Hald: Vore Stednavne. Side 193.
- 2) Oplysninger om Trojeborge i andre lande er væsentligst hentede i Poul Nørlund: TRELLEBORG. Afsnittet „Om Trøjborg“, s. 201—10 af Gunnar Knudsen.
- 3) Hans Kjær: Var Boeslunde Banke et Oldtids Helligsted? — Årbog for Historisk Samfund for Sorø amt XVI, s. 5—20.
- 4) Christian V's matrikel 1682—89. I Rigsarkivet.
- 5) Meddelt 30—12—1955 af sadelmager O. Karlsen, Kværkeby, født i Krudthuset i Jystrup 1877.